

STOMAFOBİYADA STOMATOLOG SHIFOKORNING PSIXOTERAPEVTIK USULLARINI BAHOLASH

Begmatov Uskin Toshmurod O'g'li

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti
Stomatologiya yo'nalishi 25-14 guruh talabasi

Sultonov Ravshan Komilovich

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti
Morfologik fanlar

kafedrasi mudiri: dotsenti, PhD.

Email: ravshansultonov605@gmail.com

Annotasiya: Ushbu maqolada Stomatologik qurquv xissi (stomatofobiya, dentofobiya) stomatolog shifokorning psixoterapevtik yondashuv chora tadbirlari va usullari bayon qilingan. Tadqiqot Surhondaryo viloyat bolalar stomatologiya poliklinikasi, Termiz shahar №2 va №3 va Angor tuman markaziy stomatologiya poliklinikasiga 2021-2024 yillar davomida murojat qilgan bolalarni stomatolog ambulator kurik xulosalarining retrospektiv tahlillari va Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Tibbiyot fakulteti Stomatologiya yo'nalishi talabalaridan olingan surovnomasida olib borildi. Psixoemotsional stressni to'g'irlash orqali davolash farmakologik bo'lmagan usullardan bolalar stomatologiyasi amaliyotida o'z samaradorligini ko'rsatdi va bu esa maxsus psixoterapevtik usullarni ishlab chiqish zarurligini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: Stomatologik qo'rquv, stomatit, kareyes, peridontit, retrospektiv tahlil, Psixoemotsional stress, psixoterapevtik usul.

ОЦЕНКА ПСИХОТЕРАПЕВТИЧЕСКИХ МЕТОДОВ СТОМАТОЛОГА ПРИ СТОМАТОФОБИИ

Аннотация: В данной статье описаны меры и методы психотерапевтического подхода стоматолога к стоматологическому страху (стоматофобия, дентофобия). Исследование проводилось на основе ретроспективного анализа результатов амбулаторного обследования стоматологом детей, обратившихся в Сурхандарьинскую областную детскую стоматологическую поликлинику, стоматологические поликлиники No2 и No3 города Термеза и центральную стоматологическую поликлинику Ангорского района в течение 2021-

2024 годов, а также опроса студентов направления Стоматология медицинского факультета Термезского университета экономики и сервиса. Лечение путем коррекции психоэмоционального стресса показало свою эффективность в практике детской стоматологии среди нефармакологических методов, что указывает на необходимость разработки специальных психотерапевтических методов.

Ключевые слова: Стоматологический страх, стоматит, кариес, перидонтит, ретроспективный анализ, психоэмоциональный стресс, психотерапевтический метод.

ASSESSMENT OF PSYCHOTHERAPEUTIC METHODS BY A STOMATOLOGIST FOR STOMATOPHOBIA

Abstract: This article describes the measures and methods of the psychotherapeutic approach of a dentist to dental fear (dentophobia, dental phobia). The study was conducted based on a retrospective analysis of the results of outpatient examinations of children attending the Surkhandarya Regional Children's Dental Clinic, the Termez City Dental Clinic No. 2 and No. 3, and the Central Dental Clinic of the Angor District in 2021-2024, as well as a survey of students in the field of Dentistry at the Termez University of Economics and Service. Treatment of psychoemotional stress through correction has proven its effectiveness in pediatric dentistry practice compared to non-pharmacological methods, indicating the need for the development of special psychotherapeutic methods.

Keywords: Dental fear, stomatitis, caries, peridontitis, retrospective analysis, psychoemotional stress, psychotherapeutic method.

Muammoning dolzarbligi: Stomatologik qurquv xissini o'rganishning dolzarbligi madaniyat tarixida stomatologik davo jarayonlari bilan bog'liq og'riq tasavvurining arxetipi sifatida ijtimoiy ong shakllanganligida namoyon bo'ladi [1].

"Stomatologik qo'rquv va tashvishi"ning og'ir shakli dental fobiya (stomatofobiya, dentofobiya) bo'lib, u ma'lum bir vaqt ichida kamida 6 oy davomida stomatologik parvarishdan faol ravishda qochish bilan tavsiflanadi [3]. Buning oqibatida esa og'iz bushlig'i salomatligi uchun salbiy oqibatlarga olib keladi. Ayniqsa bolalarni boshqa tengdoshlari bilan solishtirganda ko'proq davolanmagan kariyes kasalligi egalaydi [2, 4, 5, 6].

Dentofobiya - bu stomatologik davolashdan oldindagi yengib bo'lmaz qo'rquv xissi bo'lib, Dentofobiyaning 2 xil ko'rinishi mavjud: oddiy va murakkab. Oddiy bezovtalik va qo'rquvning kuchayishidan iborat, murakkab psixotravma mavjudligi bilan tavsiflanib, bemor xayot favoliatining buzilishigacha olib boradi.

Dentofobiya tabiatiga ko'ra: yaqqol namoyon bo'lgan, yaqqol ifodalangan, yashirin turlari bo'ladi.

Dentofobiya bolalar va kattalarda turlicha namoyon bo'ladi. Masalan, bolalarda faol harakat reaksiyalari, turli emotsiyalar (yig'lash, qichqirish, jazavaga tushib kulish) ko'rinishida ifodalangan psixomotor qo'zg'alish bo'ladi. Stomatologik kresloda o'tirgan katta yoshli odamlarda dentofobiyaning somatik ko'rinishlari paydo bo'ladi [7, 19-bet].

Masalan:

yurak-qon aylanish tizimi buzilishlari (qon bosimining ko'tarilishi);

yurak-qon tomir kasalliklari (miokard infarkti);

neyroallergik kasalliklarning zo'rayishi;

asab va ruhiy kasalliklarning kuchayishi (nevrozlar, isteriya holatlari).

Stomatolog qabulidan qo'rquv va bezovtalik xissi bolaning normal rivojlanishining bir qismidir va odatda qo'rquvlar va bezovtalik xissi vaqtinchalik. Bolalarda tish bezovtalanishining tarqalishi 5,7% dan 19,5% gacha, kattalarda sayyoradagi har oltinchi odam bundan aziyat chekadi. Biroq, ba'zi bolalar uchun tish qo'rquvi va bezovtaliklari saqlanib qoladi va doimiy hamda muammoli bo'lib qoladi. Bolalarda stomatologik bezovtalik va qo'rquv rivojlanishini tushuntirish uchun turli xil mexanizmlar taklif qilingan [8].

Rachman S. [9] qo'rquv mexanizmini uchta yo'lga asoslangan: to'g'ridan -to'g'ri tajriba natijasi, bilvosita modellashtirish orqali va tanqidli axborot ta'siri orqali. Birinchi yo'l, qo'rquv va bezovtalik xissi salbiy tajribalar natijasida rivojlanishi mumkinligini taxmin qiladi. O'tgan davolanishning salbiy tajribalarini to'rt toifaga bo'lish mumkin: og'riq yoki ojizlik tuyg'usi, tish shifokorining xulq -atvori yoki shaxsiyati bilan bog'liq muammolar, davolanishning jiddiy muvaffaqiyatsizligi yoki klinik xatolar va xijolat tuyg'usi [10].

Bugungi kunda bolalar o'limi darajasi 1000 ta tirik tug'ilgan bolalarda 15,6% to'g'ri kelishiga qaramasdan bolalar tug'ilishi ko'rsatkichi juda past, yani 9,1% ni tashkil qilmoqda [11, 12, 13].

Stomatologik qurquv va bezovtalik xissini to'g'ri davolanishni tanlash har doim ham oson emas, shuning uchun tish shifokori bemorning, ayniqsa bolaning ruhiy-emotsional holatini boshqarishi muhim.

Tadqiqot maqsadi: Stomatologik qurquv xissi bilan kelgan bemorlarga stomatolog shifokorning psixoterapevtik yondashuv chora tadbirlarini baholashdan iborat.

Tekshirish usullari va materiallari: Tekshiruv Surhondaryo viloyat bolalar stomatologiya poliklinikasi hamda Termiz shahar №2 va №3 oilaviy poliklinika stomatolog xonasiga, Angor tuman markaziy stomatologiya poliklinikasiga 2021-2024 yillar davomida murojat qilgan bolalarni stomatolog ambulator kurik xulosalarining retrospektiv tahlillari va Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Tibbiyot fakulteti Stomatologiya yo‘nalishi talabalaridan olingan surovnomasida olib borildi.

Retrospektiv tahlil guruh tarkibiga turli tish kasalliklari aniqlangan 184 nafar bolalar olinib, har bir bemorda tekshiruvdagi anamnez ma‘lumotlari, kasallikni davomiyligi hamda, laborator va instrumental tekshiruv xulosalari olindi.

Asosan murojat qilib kelgan bemorlarda og‘iz bushlig‘i kasallilari stomatit, og‘iz kandidozi, kareyes, gingvit va peridontit kasalliklari aniqlangan.

Tibbiyot fakulteti Stomatologiya yo‘nalishi 200 nafar talabalardan esa maxsus surovnomalar xulosalari olindi.

	
1-rasm. TISU Stomatologiya yo‘nalishi 1-kurs talabasini stomatolog qabulidagi xolat	2-rasm. 7-yoshlik qiz bemorning stomatolog qabulidagi xolat.

Tekshirish natijalari: Bemorlarda va tadqiqot guruh talabalarida tish kasalliklarida paydo bo‘ladigan qo‘rqish xissi va tashvish darajasini baholashda psixoterapevtik tadqiqot usullarini amalda tadqiq qilindi.

Plosibo-terapiya usuli bilvosita terapevtik holatning kurinishlaridan biri hisoblanadi. Plosibo-terapiya omiliga bemorlarni aldash uchun mo‘ljalangan omil sifatida qarash mutlaqo noto‘g‘ridir.

Stomatologik bemorlarni shifoxona sharoitlarida bilvosita psixoterapiya usullaridan foydalanib davolashda quyidagilarga amal qilinadi:

- 1) Atipik refleksni bartaraf etish maqsadida stomatologik jihozlarda tekshirish va boshqa usullarning mohiyati va maqsadga muvofiqligini bemorga bayon qilish;
- 2) Muolaja vaqtida, dori moddalarni qabul qilishda kelib chiqadigan vegetativ sub`ektiv holatlarni bemor etiboriga oldindan yetkazish.
- 3) Bemorlarni operatsiyadan yoki muolajalardan keyin amal qilinishi zarur bo`lgan tartib va parhez bo`yicha cheklanishlar haqida xabardor qilish;
- 4) Psixoterapiyadan foydalanishda barcha omillar hisobga olinishi, qiyoslanishi va va zarur bo`lganda tartibga solinishi nazarda tutulishi zarur.

Stomatolog shifokorlar o`z tajribalriga asoslanib, ko`pincha bemorlarning e`tiborini ajoyib tarzda chalg`itadilar, bu bilan ko`pincha kutilayotgan og`riqqa intilishini bartaraf etadilar (ineksiya vaqtida kresloni tushirib yuborish, qoloq suprasini uqalash, muayan nuqtalarni uqalash va hakoza);

Bundan tashqari har bir kata yoshli bemor og`rialni yo`qotish uchun o`z shaxsiy usullari (biron joyini uqalash, etiborni chalg`itish).

Tadqiqotlar shuni ko`rsatadiki, Tibbiyot fakulteti stomatologiya yo`nalishi 200 nafar talabalariga tibbiy guruhlar ishtirokidagi faol musiqiy terapiya passiv musiqa aralashuvlariga qaraganda statistik jihatdan ancha samarali yordam berdi. Tadqiqotlar shuni ko`rsatdiki, musiqiy aralashuv tibbiy guruhlarda mahalliy og`riqsizlantirish ostida jarrohlik stressini kamaytiradi, yengillikni keltirib chiqaradi va qon bosimi, yurak urishi va nafas olish tezligini pasaytiradi.

Bolalar va o`smirlardagi stomatologik qo`rquv va dentofobiya ko`pincha stomatologik yordamga kech murojaat qilishning sababidir, bu esa davolanish jarayonining murakkablashishiga va davolash muolajalarining yomonlashishiga olib keladi.

Psixoemotsional stressni to`g`irlash orqali davolash farmakologik bo`lmagan usullardan bolalar stomatologiyasi amaliyotida o`z samaradorligini ko`rsatdi.

Xulosa: Bolalarda tish kasalliklarining erda boshlanishi va davolashga katta ehtiyoj fonida rivojlanadigan stomatologik fobiyaning yuqori tarqalishi katta ijtimoiy ahamiyatga ega va maxsus psixoterapevtik usullarni ishlab chiqish zarurligini belgilaydi.

Mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko`rsatdiki, stomatofobiya og`iz bo`shlig`i va tishlarning klinik jihatdan sezilarli darajada yomonlashishi bilan chambarchas bog`liq. Bundan tashqari, tish davolash paytida bezovtalik va ikkilanish, tish shifokori bilan etarli darajada bo`lmagan hamkorlikka olib keladi, bu esa stomatologik muolajalarni bajarishda keraksiz qiyinchiliklarga va qoniqarsiz natijalarga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Боровский Е. В. Терапевтическая стоматология. М.: Медицина, 1988. 560 с.
2. Ortikova N, Rizaev J, Norbutaev A “Болаларда стоматофобия тарқалиши ва сабаблари” Жамият ва инновациялар – Общество и инновации – Society and innovations Special issue -1, №01 (2020).
3. Olumide F, Newton JT, Dunne S, Gilbert DB. Anticipatory anxiety in children visiting the dentist: lack of effect of preparatory information. *Int J Paediatr Dent.* 2009;19:338–42.
4. Klingberg G, Berggren U, Carlsson SG, et al. Child dental fear: cause-related factors and clinical effects. *Eur J Oral Sci.* 1995;103:405–12.
5. Nuttall NM, Gilbert A, Morris J. Children’s dental anxiety in the United Kingdom in 2003. *J Dent.* 2008;36:857–60.
6. Townend E, Dimigen G, Fung D. A clinical study of child dental anxiety. *Behav Res Ther.* 2000;38:31–46.
7. Методическое пособие по профилактике и коммунальной стоматологии. Типография ГБОУ ВПО КубГМУ. Минздравсоцразвития России, 2012.
8. Rizayev J.A., Raximberdiev R.A., N.Sh.Nazarova. Ways to improve The organization of dental services. Жамият ва инновациялар журнали. № 1 2021.
9. Леонович О.М. Психоэмоциональное напряжение детей на стоматологическом приеме /Стоматология Беларуси в новом тысячелетии: сб. материалов 9-ой междунар. науч.практ. конф. по стоматологии, в рамках 6-ой междунар. специализир. выставки «Стоматология Беларуси» / под ред. И.О.Походенько-Чудаковой, Т.Н.Тереховой, И.Е.Шотт. – Минск: ЗАО «Техника и коммуникации», 2010. – С. 176-178.
10. Леус П.А. Диагностическое значение гомеостаза слюны в клинике терапевтической стоматологии: учеб. -метод. пособие / Белорус. гос. мед. ун-т; 2-я каф. терапевт. стоматологии. Минск: БГМУ, 2011. 67 с
11. Sulstonov R. K., Sodiqova Z. S., Uchqun o’g’li B. S. Dynamics of Fat Cells of the Bronchial Tree Mucosa in Postnatal Ontogenesis //Central Asian Journal of Medical and Natural Science. – 2021. – Т. 2. – №. 4. – С. 182-184.
12. Sulstonov R., Odiljonov O. Ko’kyo’tal fonida bronx-o’pka asoratlarini o’chrash chastotasini baholash //Journal of universal science research. – 2024. – Т. 2. – №. 10. – С. 138-140.
13. Sulstonov, Ravshan, and Ozodbek Odiljonov. "Ko’kyo’tal kasalligi asoratlarini aniqlash va davolash." International conference on multidisciplinary science. Vol. 3. No. 1. 2025.